

Francisc Schneider

Copilarie sub trei cârmuiri

(Continuare)

STRADA ION VASI 20

Locuința era compusă dintr-o cameră, o bucătărie și o cămară. Camera era mobilată cu un pal dublu, un dulap, o dormeză, o masă și patru scaune. In bucătărie la cuptorul existent s-a adăugat o dormeză, un pat rabatabil, un dulap, o masă și trei scaune, iar în cămară tata a montat rafturi. Bucătăria dispunea de chiuvetă cu apă la robinet și scurgere. Nu exista curent electric, iluminatul a fost asigurat de lămpi cu petrol. La subsol era și o nișă pentru depozitarea lemnului de foc.

Aceasta a fost locuința familiei noastre formată din șapte persoane. In cameră dormea bunica pe divan, iar în patul dublu mama, tata, sora mea și cu mine. In bucătărie dormeau unchii mei. Imediat după ce ne-am aranjat, Edeș a scos din poșetă Mezuza, un mic cilindru de celuloză, conținând un pergament cu citate din Biblie, demontată la locuința din Fratelia, și l-a fixat de tocul din dreapta ușii de la intrare. Să fim feriți de necazuri.

După ce am mâncat ceva, am ieșit în curte. Mă așteptau deja copiii din vecini, de vârsta mea, Robi Lang și Pipi Toth, cât și ceva mai mari, frații Mihai și Gheorghe Leucean. Ne uitam curioși unul la celălalt, Pipi a spart gheața, propunând să jucăm ascunsă. Ne-am împrietenit repede. Am ieșit apoi la stradă și ne-am cățărat pe pomi, strigând unul pe celălalt.

Casa cu numărul 20 era cu cei mai mulți locatari din zonă, de vârste, etnie și condiții sociale diverse, discuțiile dintre ei erau interminabile, de multe ori zgomotoase, de unde și denumirea de *kraval haus* - casa scandalurilor. Această casă aparținând comunității evreiești era romanizată (C.N.R.), dar formal era socotită ca și a comunității. Așa am obținut noi și încă două familii locuința.

In zilele următoare, din discuțiile copiilor am aflat despre locatarii casei. Apartamentul 1, la stânga porții, era ocupată de soții Moldovan, funcționari, de vârstă mijlocie. Apartamentul 2 era locuită de doamna Schiller, bătrână văduvă cu fiica ei, funcționară. In apartamentul 3 stătea familia Ohrenstein, un bătrân pensionar liniștit, mic de statură și o doamnă înaltă, energică, bine cunoscută în cartier ca ghicitoare în cărți și cafea cât și tămăditoare cu leacuri numai de ea știute. Apartamentul 4 era a familiei Salyo. Domnul, de vârstă medie, șeful grupului etnic german din cartier, doamna, subordonată total capriciilor soțului, în fiecare după masă bara trecerea din fața locuinței ca să nu i se perturbe somnul, și o fată voinică milităroasă, îmbrăcată băiețește, elevă de liceu. In apartamentul 5 stăteau noi cei șapte. Urma apartamentul 6 cu familia Gross, Șambre-Alexandru, ziarist, Roji, casnică, ambii de vârsta părinților mei și în situația noastră de evacuați, și un băiat Gyuri, de vârsta surorii mele Ani, care locuia cu bunicii pe strada Frobel și venea rar pe la părinți. Apartamentul 7 era locuită de familia Leucean. Domnul de vârstă medie, agent la poliție, civil,

doamna, casnică și doi băieți, elevi, cu 2-3 ani mai mari decât mine. Aveau un radio care era ascultat toată ziua, uneori cu fereastra deschisă încât se auzea până la jumătatea curții. Deseori domnul aducea copiilor jucării mecanice noi, de fabricație germană, pe care le priveam cu curiozitate, dar și cu invidie. În apartamentul 8 locuia doamna Neiss, o femeie corpolentă, servitoare la diverse case, cu băiatul de vârsta mea care stătea rar pe acasă, și un domn invalid, soțul neoficial al doamnei. Apartamentul 9 era al părinților domnului Salyo, veșnic nemulțumiți și gălăgioși. Urma apartamentul 10, familia Gotter. Doamna era portăreasa casei, domnul era benzinar la benzinăria din cetate. Când venea acasă, seara, aducea un bidon de petrol, cumpărat de locătari pentru lămpi de petrol și lămpi de gătit. Aveau două fete adulte, necăsătorite, muncitoare la o fabrică de textile. Apartamentul 11 ocupat în același timp cu noi și în aceeași situație, de doamna Telcs, văduvă, de vârsta lui Edes și fiul, ceva mai mare decât unchii mei. La fațadă, era apartamentul 12 cu familia Ștefănescu și apartamentul 13, cu familia Varadi, perechi relativ tinere, funcționari.

Parterul avea în fața fiecărui apartament câte o grădină de flori și pomi ornamentali. Între apartamentul 3 și 4 erau cotețe de ținut găini, rațe, găște, iar între apartamentul 9 și 10 era spălătorul, cu cazan de fiert rufe, iar alături grupul sanitar cu patru W.C.-uri. La etaj erau șapte apartamente. Apartamentul 14 era locuit de familia Dezici, o doamnă în vârstă, văduvă, cu doi copii trecuți de tinerețe, Milan, tehnician la o fabrică și Olga, o femeie înaltă, elegantă, deosebit de curtată. Apartamentul 15 era ocupat de familia Crețu, soț și soție, funcționari de vârstă medie. În apartamentul 16 stătea domnul Goldberger, bătrân pensionar evreu, cu o fiică bătrână funcționară. Avea un băiat, medic, care studiasse medicina la Padova, căsătorit cu o bucureșteancă, stătea în capitală. În apartamentul 17 stătea familia Lang. Capul familiei se înrolase în armata germană și era plecat pe front, soția lui era croitoreasă la un atelier de modă, și Robi era copilul lor. În apartamentul 18 stătea familia Toth. Domnul Toth era specialist în telefonie, școlit în Germania, era angajat la centrala de telefoane. Doamna era casnică și Pipi era fetița lor. Singurii din casă care aveau telefon. Apartamentul 19 era al familiei Gridenock, plecați din Rusia după revoluție. Domnul era funcționar, deseori se îmbăta și devenea gălăgios și certăreț. Doamna, încă tânără, de o frumusețe tipic rusească, era casnică. Aveau o fată foarte frumoasă, Sașa, vânzătoare la drogheria Kraier din cetate. Apartamentul 20 era al unui plutonier, plecat în misiune. Între apartamentul 19 și 20 era grupul sanitar cu trei W.C.-uri.

Dimineața ne-am trezit și cu prima vizită, domnul Barna a venit să aducă banii obținuți din vânzarea păsărilor de curte, totodată a adus-o și pe găinușa dezmiardată de Edeș, Mamița, care în timpul zilei era tot timpul în urma ei, dar seara își ocupa locul în coteț. Aparatul de radio și bicicletele au rămas la domnul Barna, căci era interzis să le deținem.

Abia ne-am stabilit că tata și unchii mei au primit ordin de concentrare. Unchii mei au fost trimiși la muncile de îndiguire a râului Timiș, la Șag. Tata a rămas la dispoziția comisarului șef și se ocupa de reparații de tâmplărie. La sfârșit de săptămână au venit acasă unchii mei, urmând să se întoarcă luni în zori. Au povestit că stau la canton, cantonierul era foarte cumsecade și lucrează în condiții omenești. M-au întrebat dacă nu vreau să vin cu ei. Bineînțeles că am acceptat.

La marginea oraşului, pe calea Şagului ne aşteptau câteva furgonete pentru cei vreo treizeci de evrei convocați la muncă obligatorie. Cazarea era la cantonul de peste pod, într-o imensă hală, având pe podea o mulțime de saltele. Se lasau bagajele și se luau în primire sape, târnăcoape, alte unelte și materiale și, mergând pe dig în susul Timișului, am ajuns la șantier. Acolo, sub îndrumarea cantonierului și a încă doi lucrători de specialitate se lucra la consolidarea digului. Am urmărit amuzat toate acestea. Înspre seară ne-am întors la canton unde ne aştepta masa pregătită într-un cazan de soția cantonierului. Era o supă mai groasă cu cartofi și găluște, cât și bucăți de slănină cu carne și alături pâine neagră. Am savurat mâncarea deosebit de gustoasă și am mâncat pe săturate. După prânz l-am cunoscut pe Mircea, nepotul cantonierului, un băiat simpatic de vârsta mea, cu care am hoinărit și m-am jucat în cele două săptămâni cât am stat acolo. Bunica lui Mircea ne dădea lapte proaspăt muls, din când în când prăjituri și fructe. Când îi era foame, Mircea aducea din bucătărie câte o felie de pâine unsă cu untură. Uneori ne bălăceam în apropierea malului, iar seara ne uitam la pescuitul cu plasa. Cele două săptămâni au trecut repede și m-am despărțit cu greu de familia cantonierului și mai ales de Mircea.

Ajuns acasă am luat parte la jocurile grupului de copii. În plus am făcut cunoștință cu lăptăreasa Sida care venea de două ori pe săptămână cu căruța trasă de un măgar tocmai din Giroc. Venea cu căruța până la capătul curții, deci lângă noi. Eu țineam măgarul de căpăstru până își plasa marfa, lapte, lapte covăsit în ulcioare de lut, smântână și brânză, apoi urcam lângă ea în căruță și o însoțeam până la următoarea haltă la capătul străzii.

Mâncarea gătită de Edeș era ca și înainte, doar că supa de carne și carne era mai rar. Mai frecvente erau mâncărurile slovace, trepacichi cu ceapă, varză sau brânză, podlupca, frunze de gulii preparate ca și spanacul, fasole, mazăre, cartofi, grenadir marș, cartofi cu găluște, precedat obligator de "mezei leveș", zeama fierturii îmbogățită cu cartofi și găluște.

Săptămânal trecea prin fața casei o căruță cu lubeniță, semnalate de strigătele țaranului: „ Melone, Melone”. În ziua aceea la masă mâncam pâine cu lubeniță, spre bucuria lui Ani și a mea.

Uneori o însoțeam pe mama la oraș, la o prietenă a ei, doamna Ploeșteanu care avea un salon de pălării în cetate și avea o angajată care remaia ciorapi de mătase. Mama vroia să învețe remaiatul ca să poată face și acasă, pentru femeile din zonă, contra cost. Acolo m-am întâlnit cu Nicu, băiatul doamnei, cu un an mai mic decât mine. Ne-am împrietenit și în timp ce mama era ocupată, ne plimbam pe străzile din centru. Mama a început să remaieze ciorapi, rolul meu era să duc acasă cele reparate.

În prag de toamnă am primit vizita doamnei Părvu, o vecină din Fratelia care lucra la fabrica *In și Cânepă*. Ne-a povestit că de când a început războiul, fabrica din cănepă ranițe, genți, saci, care după ce erau croite se trimiteau la cusut. În prealabil însă trebuiau pregătite pentru îmbinare. A întrebat dacă mama nu ar fi dispusă, împreună cu alte femei, să facă această treabă. Mama a acceptat și au stabilit ca luni de dimineață să se întâlnească la fabrică. Mama s-a înțeles cu câteva femei nevoiașe din zonă pentru lucru, așa încât s-a dus împreună cu mine la fabrică. Am luat tramvaiul 6 din piața Lahovari până la piața Traian de unde cu tramvaiul 1 am mers până la calea Dorobanților. În partea

opusă a fabricii Filt se putea citi deasupra unei porții „ In și Cânepă”. Doamna Pârveu ne-a dus la maestrul întreprinderii și a garantat pentru noi. Cu furgoneta încărcată ne-am îndreptat spre casă. Totul s-a descărcat la locuința noastră de unde s-a repartizat. Peste o săptămână furgoneta a venit să ducă materialele gata de a fi cusute. La transportul următor s-a făcut și plata. Era de lucru pentru un an de zile.

Au revenit unchii mei de la șantierul de pe Timiș, pentru a pleca imediat la taberele de muncă forțată, Karol la Păuliș, Ghioroc iar Otto la Turnu Roșu. Acolo condițiile de muncă erau extrem de grele, în plus se aplicau și pedepse corporale, nemaivorbind de restricții și umiliri. Mulți se îmbolnăveau fără să beneficieze de ajutor medical și medicamente.

Va urma.

Copilarie sub trei cârmuiri

(Evocari mozaice)

Partea I

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie1_0312.pdf

Partea II

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie2_0512.pdf

Partea III

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie3_0712.pdf

Partea IV

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie4_0912.pdf

Partea V

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie5_1112.pdf

Francisc Schneider MD, PhD, Dhc.

S-a născut la Timisoara in anul 1933. A absolvit Facultatea de Medicina Timisoara in 1957. In perioada 1957 – 1960 a fost medic de circumscripție la Certeze-Negrești Oas (ulterior a devenit cetățean de onoare al comunei). Intre 1960 - 1998 a fost profesor de fiziologie la Universitatea de Vest „Vasile Goldis” din Arad.

Are 198 lucrari stiintifice publicate, peste 20 de carti didactice de fiziologie si 8 carti stiintifice, din care mentionam *Bronhomotricitatea* (Ed. Viata Medicala Romaneasca, Bucuresti, 1998) si *Clinical Physiology of the Venous System* (Ed. Kluwer Academic Publishers, Boston, 2003), ambele distinse cu premiul Daniel Danielopolu al Academiei Romane.

Carti literare (eseuri si evocari):

Eseuri medicale si paramedicale (1998)

Respiratii aradene (2003)

Amintiri din Tara de Sus (2004)

Cu vant de sud-vest (2006)

Cu buna stiinta (2009)